THE USE OF PROHIBITED MEANS OF WAGING WAR: DOCTRINE AND LEGISLATION AT THE NATIONAL AND INTERNATIONAL LEVEL

UTILIZAREA MIJLOACELOR INTERZISE DE PURTARE A RĂZBOIULUI: DOCTRINĂ ŞI LEGISLAŢIE LA NIVEL NAŢIONAL ŞI INTERNAŢIONAL

CZU: 343.33:341.322.5

Igor SOROCEANU[1],
Academia „Ştefan cel Mare" a Ministerului Afacerilor Interne al Republicii Moldova

ABSTRACT. *Mankind has experienced various stages during its development period. Some of these being positive in periods of peace, others not desirable manifested through armed conflicts, military actions, other violent actions, etc.*

The analysis of the reality of these negative stages shows that the rules of conduct are violated by the participants in such activities. Under these conditions, the given activities were categorized as illegal and subject to criminal liability. One of these being the use of prohibited means of waging war, which we will analyze in the following order.

Keywords: *war, violation of the law, subject of law, crime, criminal liability, normative framework, etc.*

REZUMAT. *Omenirea a cunoscut diverse etape în cursul perioadei sale de dezvoltare. Unele dintre acestea fiind pozitive în perioade de pace, altele deloc dorite manifestate prin conflicte armate, acţiuni militare, alte acţiuni violente, etc.*

Analiza realităţii de derulare a acestor etape negative, denotă faptul că normele de conduită sunt încălcate de către participanţii la asemenea activităţii. În aceste condiţii, activităţile date au fost catalogate ca fiind ilegale şi pasibile răspunderii penale. Una dintre acestea fiind şi utilizarea mijloacelor interzise de purtare a războiului, pe care o vom analiza în ordinea care succede.

Cuvinte-cheie: *război, încălcarea legii, subiect de drept, infracţiune, răspundere penală, cadru normativ, etc.*

Introducere. De-a lungul istoriei omenirii s-au format reguli care stabilesc interdicții privind utilizarea anumitor mijloace și metode de combatere a inamicului în timpul conflictelor armate. În prezent, astfel de reguli sunt cuprinse într-o serie de acte juridice internaționale, precum ar fi: Declarația privind abolirea folosirii gloanțelor explozive și incendiare din 1868; Convențiile de la Haga din 1907; Protocolul de la Geneva privind interzicerea utilizării în război a gazelor asfixiante, otrăvitoare sau similare și a agenților bacteriologici din 1925; Carta Tribunalului Militar Internațional din 1945; Convențiile de la Geneva pentru protecția victimelor războiului din 1949, cu protocoalele adiționale I și II la acestea din 1977; Convenția de la Haga pentru protecția proprietăților culturale în caz de conflict armat din 1954; Tratatul din 1971 privind interzicerea plasării de arme nucleare și alte tipuri de arme de distrugere în masă pe fundul mărilor și oceanelor și în subsolul acestora; Convenția din 1977 privind interzicerea utilizării militare sau a oricărei alte utilizări ostile a modificatorilor de mediu; Convenția privind interzicerea utilizării, stocării, producerii și transferului minelor antipersonal și distrugerii acestora din 1997; Statutul de la Roma al Curții Penale Internaționale din 1998. etc. În cazul unui conflict, toți participanții săi trebuie să respecte cu strictețe normele de drept internațional existente care vizează reglementarea folosirii mijloacelor și metodelor de război, protejarea victimelor războiului și reducerea distrugerilor și

[1] Igor SOROCEANU, doctorand, Academia „Ştefan cel Mare" a Ministerului Afacerilor Interne al Republicii Moldova, https://orcid.org/0000-0002-8719-0454

suferinţelor cauzate de război. Prin mijloace de război se înţelege armele, echipamentele militare şi alte mijloace folosite pentru a vătăma şi învinge inamicul, iar prin metode de război – înţelegem metodele şi regulile de utilizare a mijloacelor de război (Mijloace şi metode de război interzise).

Materiale utilizate şi metode aplicate. În procesul elaborării articolului ştiinţific ne-am ghidat de mai multe şi diverse metode de cercetare ştiinţifică care au făcut posibilă investigarea corespunzătoare a subiectului respectiv, dintre care putem enumera: metoda analizei, metoda sintezei, metoda deducţiei, metoda sistemică, metoda istorică, precum şi metoda comparativă.

Baza teoretico-juridică a demersului ştiinţific cuprinde materialul definitoriu al literaturii de specialitate, Legislaţia penală atât naţională cât şi internaţională şi sursele online care direct sau indirect, abordează esenţa şi conţinutul subiectului supus cercetării, în mediul online.

Gradul de investigare a problemei la momentul actual, scopul cercetării. La etapa actuală, importanţa şi scopul de elaborare a prezentului demers ştiinţific, apare din intenţia autorului de a releva în prim-plan o analiză de aplicare a răspunderii penale referitor la comiterea infracţiunii de utilizarea mijloacelor interzise de purtare a războiului.

Rezultatele obţinute în baza analizelor ştiinţifice efectuate. Codul penal al Republicii Moldova este actul legislativ care cuprinde norme de drept ce stabilesc principiile şi dispoziţiile generale şi speciale ale dreptului penal, determină faptele ce constituie infracţiuni şi prevede pedepsele ce se aplică infractorilor (Codul penal al Republicii Moldova nr.985 din 18.04.2002, art.1 alin.(2)).

Capitolul I din Partea Specială a Legii penale cu titulatura *Infracţiuni contra păcii şi securităţii omenirii, infracţiuni de război*, cuprinde o serie de fărădelegi care atentează în mod general la securitatea statului şi în mod special la securitatea societăţii. Lista acestor fapte ilicite este una vastă, unde legiuitorul a prevăzut răspunderea penală pentru fiecare din ele în parte, odată ce au fost comise în realitatea obiectivă. Una dintre acestea, pe care o supunem analizei este – *Utilizarea de mijloace interzise de purtare a războiului*, faptă incriminată la art.137^2 Cod penal al Republicii Moldova.

Conform textului de lege, constituie încălcare a ordinii de drept fapta persoanei care a utilizat în cadrul unui conflict armat cu sau fără caracter internaţional, a otrăvii sau armelor otrăvitoare; a gazelor asfixiante, toxice sau asimilate şi a oricăror lichide, materii sau procedee similare; a armelor, proiectilelor, materialelor de natură să cauzeze suferinţe fizice inutile ori a utilizat gloanţe care se dilată sau se aplatizează cu uşurinţă în corpul uman, cum sunt gloanţele al căror înveliş dur nu acoperă în întregime mijlocul sau sunt perforate de tăieturi (Codul penal al Republicii Moldova nr.985 din 18.04.2002, art.137^2). O asemenea faptă, în corespundere cu Legea penală a Republicii Moldova, se sancţionează cu o pedeapsă de tipul închisorii pe un termen de la 7 până la 15 ani.

Codul penal la României în capitolul II cu denumirea generică *Infracţiuni de război*, prevede răspunderea penală pentru fapta ilegală supusă cercetări în limitele normative ale articolul 444, intitulat *Utilizarea de mijloace interzise în operaţiunile de luptă*.

În condiţiile Legii penale române, constituie infracţiune de utilizarea mijloacelor interzise în operaţiunile de luptă, fapta persoanei care, în cadrul unui conflict armat, cu sau fără caracter internaţional utilizează otravă sau arme cu substanţe otrăvitoare; utilizează gaze asfixiante, toxice sau asimilate şi orice lichide, materii sau procedee similare; utilizează arme care cauzează suferinţe fizice inutile. Fapta dată se pedepseşte cu închisoarea de la 7 la 15 ani (Codul penal al României aprobat prin Legea nr.286/2009, art.444).

Această fărădelege cunoaşte un sediu normativ de incriminare şi în alte acte normative ale diverselor state ale lumii. De exemplul, în Republica Austria, care este o ţară ce se află în nucleul geografic al Europei, Codul penal instituie răspunderea pentru infracţiunea similară la art.321f.

Prin urmare, în corespundere cu prevederile articolului 321f din Codul penal al Republicii Austria, cu denumirea marginală *Infracţiuni de război constând în utilizarea de mijloace interzise în operaţiunile de luptă*, este pasibilă răspunderii penale, fapta persoanei care, în cadrul unui conflict armat, utilizează otravă sau arme cu substanţe otrăvitoare; utilizează arme biologice sau chimice ori utilizează proiectile care se dilată sau se aplatizează cu uşurinţă în corpul omului, în special proiectile cu cămaşă dură care nu înconjoară miezul în întregime ori care este prevăzută cu incizii (Codul penal al Republicii Austria adoptat prin Legea federală din 23 ianuarie 1974, art.321f

alin.(1)). Pedeapsa pentru o asemenea faptă, este una de tipul închisorii pe un termen de la 1 an până la 10 ani.

Totodată, dacă fapta are ca urmare vătămarea corporală gravă a unei persoane, făptuitorul se pedepseşte cu închisoare de la 5 ani la 15 ani, iar dacă fapta are ca urmare moartea unei persoane sau dacă mijloacele utilizate sunt concepute pentru distrugerea în masă, se pedepseşte cu închisoare de la 10 ani la 20 de ani (Codul penal al Republicii Austria adoptat prin Legea federală din 23 ianuarie 1974, art.321f alin.(2)).

Utilizarea de mijloace interzise de purtare a războiului reprezintă o faptă antisocială şi în spaţiul Comunităţii Statelor Independente. Articolul 356 din Codul penal al Federaţiei Ruse, condamnă aceste ilegalităţi în conţinutul său, denumindu-se generic *Folosirea mijloacelor şi metodelor de război interzise*. Astfel, aceste ilegalităţi se pot manifesta prin tratamentul crud al prizonierilor de război sau al populației civile, deportarea populației civile, jefuirea proprietăților naționale pe teritoriul ocupat, utilizarea într-un conflict armat a mijloacelor şi metodelor interzise de tratatele internaționale la care Federația Rusă este parte, se pedepsește cu privațiune de libertate pe o perioadă de până la 20 de ani. Iar, utilizarea armelor de distrugere în masă interzisă de un tratat internațional la care Federația Rusă este parte, se pedepsește cu închisoare de la 10 la 20 de ani (Codul penal al Federaţiei Ruse nr.63 din 13.06.1996, art.356).

Pericolul public al folosirii mijloacelor de război interzise constă în faptul că, atunci când sunt folosite în timpul ostilităților, nu sunt încălcate doar normele dreptului internațional privind legile şi obiceiurile războiului, ci și suferințe nejustificate. Se pierd iremediabil participanții la conflictul armat și populația civilă din regiunea ostilităților, victimele umane, facilitățile economice naționale care asigură activitatea vitală a populației, valorile culturale şi alte realizări ale civilizației umane. Din punct de vedere obiectiv, utilizarea mijloacelor de război interzise se poate exprima în tratamentul crud al prizonierilor de război și al populației civile care se află în zona operațiunilor militare, în deportarea populației civile din zona de operațiuni militare sau din teritoriile ocupate, la jefuirea proprietăților naționale în teritoriul ocupat, etc. Prizonierii de război sunt persoanele care au căzut în puterea inamicului și aparțin: personalului forțelor armate ale unei părți în conflict, precum şi voluntari care fac parte din aceste forțe armate; personalului altor unități de voluntari, inclusiv celor din mișcările de rezistență organizate aparținând unei părți în conflict (Ţamaev Rahman, 2017, p.47).

După cum am observat în ordinea de mai sus, fiecare stat nominalizat condamnă acţiunile ilegale de utilizare a mijloacelor interzise de purtare a războiului, inclusiv şi Republica Kazahstan, care este o țară transcontinentală din Asia Centrală, despre care vom vorbi în continuare.

Prin urmare, articolul 163 cu titulatura *Folosirea mijloacelor și metodelor de război interzise* din Codul penal al Republicii Kazahstan, prevede răspunderea penală pentru aceste ilegalităţi, care se pot manifesta prin tratamentul crud al prizonierilor de război sau al populației civile, deportarea populației civile, distrugerea ori jefuirea proprietăților naționale pe teritoriul ocupat, folosirea într-un conflict armat a mijloacelor și metodelor interzise de un tratat internațional (Codul penal al Republicii Kazahstan nr.226, art.163). Pedeapsa pentru o faptă de genul dat, este una de tipul închisorii pe o perioadă de la 10 la 15 ani.

Articolul 163 din Codul penal al Republicii Kazahstan oferă, în conformitate cu documentele juridice internaționale, o listă deschisă a mijloacelor și metodelor interzise de desfășurare a operațiunilor militare. Conceptul de „război" folosit de legiuitor nu acoperă în totalitate gama de cazuri în care faptele săvârșite intră sub incidența art.163 din Codul penal al Republicii Kazahstan. Nu întâmplător textul articolului folosește un alt concept, care este de natură mai largă, şi anume cel de „conflict armat" (Бекмагамбетов А.Б. А. Б., Ревин В. П., Ревина В. В., 2017, с.109).

Republica Uzbekistan fiind situată în partea centrală a Asiei Mijlocii şi fiind un stat neutru, îşi are propriile sale reguli de conduită, incriminate în actele normative şi administrative. Codul penal al Republicii Uzbekistan prevede o serie de norme generale, cât şi speciale, care odată fiind admise în realitatea obiectivă, intervine răspunderea pentru aceste ilegalităţii.

Secţiunea a 2-a cu denumirea marginală *Crime contra păcii şi securității*, conţine capitolul VIII intitulat *Crime împotriva păcii şi securității omenirii*, în cadrul căruia se regăseşte articolul 152

cu denumirea generică *Încălcarea legilor și obiceiurilor războiului*. Prin urmare, în condiţiile art.152 Cod penal al Republicii Uzbekistan, sunt pasibile răspunderii penale fărădelegile care „încalcă legilor și obiceiurilor războiului, exprimate prin tortura, exterminarea fizică a populației civile sau a prizonierilor de război, deportarea populației civile pentru muncă forțată sau în alte scopuri, folosirea mijloacelor de război interzise de dreptul internațional, distrugerea fără sens a orașelor și furtul de proprietate, precum și emiterea unui ordin cu privire la astfel de acțiuni" (Codul penal al Republicii Uzbekistan din 22.09.1994, art.152). O ilegalitate de ordinul respectiv, în conformitate cu Legea penală a Republicii Uzbekistan se sancţionează cu pedeapsa închisorii, pe o perioadă de la 10 până la 20 de ani.

Republica Uzbekistan fiind un stat neutru, după cum am menţionat mai sus, în care predomină respectarea în mod prioritar a întregii orânduirii constituţionale, la 3 septembrie 1993, prin Rezoluţia Consiliului Suprem al Republicii Uzbekistan privind aderarea la Convențiile de la Geneva pentru protecția victimelor de război și la Protocoalele suplimentare la Convențiile de la Geneva pentru protecția victimelor ale conflictelor armate de caracter internațional și ne-internațional, s-a alăturat la cele mai importante acte internaţionale care condamnă utilizarea mijloacelor interzise de purtare a războiului. Printre acestea putem menţiona: Convenția de la Geneva din 12 august 1949 „*Cu privire la îmbunătățirea stării răniților și bolnavilor din armatele active*"; Convenţia de la Geneva din 12 august 1949 „*Cu privire la ameliorarea stării membrilor răniților, bolnavilor și naufragiaților din forțele armate de pe mare*"; Convenția de la Geneva din 12 august 1949 „*Cu privire la tratamentul prizonierilor de război*"; Convenția de la Geneva din 12 august 1949 „*Cu privire la protecția civililor în timp de război*"; Protocolul adițional din 26 septembrie 1977 la Convențiile de la Geneva din 12 august 1949, *privind protecția victimelor conflictelor armate internaționale* (Protocolul I); Protocolul adițional din 26 septembrie 1977 la Convențiile de la Geneva din 12 august 1949, *privind protecția victimelor conflictelor armate ne-internaționale* (Protocolul II) (Rezoluţia Consiliului Suprem al Republicii Uzbekistan nr.946-XII din 03.09.1993).

Încălcarea legilor și obiceiurilor războiului ca titulatură generică a normelor juridice ce prevăd condamnarea faptelor de utilizare a mijloacelor interzise de purtare a războiului, este întâlnită și în legislaţiile penale ale altor state. După cum am observat mai sus, aceasta este incriminată în Codul penal al Republicii Uzbekistan, dar în continuare, vom atrage atenţia că o asemenea intitulare poate fi observată și în Codul penal al Republicii Azerbaidjan, care este cea mai mare țară din Caucaz, situată între Asia și Europa.

Astfel, art.115 cu denumirea marginală *Încălcarea legilor și obiceiurilor războiului* din capitolul 17 intitulat *Crime de război* din cadrul Codului penal al Republicii Azerbaidjan prevede expres sancţiunile pentru ilegalitățile de utilizare a mijloacelor interzise de purtare a războiului.

Conform normei juridice al statului Azerbaidjan, menţionată mai sus, este pasibil răspunderii penale, făptuitorul care a admis în realitatea obiectivă faptele socialmente periculoase manifestate prin (Codul penal al Republicii Azerbaidjan aprobat prin Legea Republicii Azerbaidjan nr.787-IQ din 30 decembrie 1999, art.115):

1) constrângerea prizonierilor de război și a altor persoane protejate de dreptul internațional umanitar de a servi în forțele armate ale părții care i-a luat prizonieri, precum și constrângerea cetățenilor unui stat inamic de a participa la operațiuni militare îndreptate împotriva propriei țări. Fapta respectivă se pedepseşte cu închisoare de la 2 la 5 ani;

2) tratamentul crud sau inuman al prizonierilor de război și a altor persoane protejate de dreptul internațional umanitar, utilizarea torturii împotriva acestora, efectuarea de cercetări medicale, biologice și de altă natură, inclusiv prelevarea de organe pentru transplant, precum și utilizarea lor ca barieră de protecție sau ținerea ca ostatici, precum și implicarea populației civile în muncă forțată ori deplasare forțată din locurile de așezare legală în alte scopuri. O asemenea faptă, se pedepseşte cu închisoare de la 5 la 10 ani;

3) cauzarea decesului sau vătămarea gravă a sănătății prizonierilor de război și a altor persoane protejate de dreptul internațional umanitar folosiţi în mod ilegal la purtarea războiului, se pedepseşte cu închisoare de la 10 la 15 ani;

4) uciderea deliberată a prizonierilor de război şi a altor persoane protejate de dreptul internaţional umanitar, se pedepseşte cu închisoare de la 14 la 20 de ani, sau închisoare pe viaţă.

Concluzie. În contextul orânduirii celor prenotate, am observat cu certitudine că, infracţiunea de utilizare a mijloacelor interzise de purtare a războiului este o faptă socialmente periculoasă, pentru care survine răspunderea penală, odată ce a fost admisă în realitatea obiectivă. Per general vorbind, infracţiunea respectivă, atentează în mod direct la securitatea unui stat, iar la nivel individual, consecinţele acesteia sunt resimţite de către fiecare membru a societăţii umane. Din considerentul gradului său de pericol foarte ridicat, care atentează asupra tuturor proceselor de bună conduită a contemporaneităţii, utilizarea mijloacelor interzise de purtare a războiului, este catalogată drept infracţiune de război, fapt ce derivă din însăşi denumirea generică a acesteia. Aceasta, este incriminată în Legile penale a diverselor state, iar făptuitorul care a admis aceste ilegalităţii – este pasibil răspunderii penale.

Referinţe:

1. Codul penal al Republicii Moldova nr.985 din 18.04.2002 // Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.72-74 din 14.04.2009, în vigoare potrivit ultimelor modificări şi completări din 18.03.2023 (Legea nr.9 din 02.02.2023 // Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.53-56 din 18.02.2023);
2. Codul penal al României aprobat prin Legea nr.286/2009 // Monitorul Oficial al României nr.510 din 24 iulie 2009;
3. Codul penal al Republicii Austria adoptat prin Legea federală din 23 ianuarie 1974 // Publicat în Bundesgesetzblatt (Monitorul Oficial) nr.60/1974;
4. Codul penal al Federaţiei Ruse nr.63 din 13.06.1996 (admis de către Duma de Stat la 24.05.1996 şi aprobat de către Consiliul Federaţiei la 05.06.1996), în vigoare conform ultimelor modificări şi completări din 29.12.2022;
5. Codul penal al Republicii Azerbaidjan aprobat prin Legea Republicii Azerbaidjan nr.787-IQ din 30 decembrie 1999, în vigoare potrivit ultimelor modificări şi completări din 01.09.2000;
6. Codul penal al Republicii Uzbekistan din 22.09.1994, în vigoare potrivit ultimelor modificări şi completări din 19.10.2022;
7. Rezoluţia Consiliului Suprem al Republicii Uzbekistan nr.946-XII din 03.09.1993, aprobată de către Președintele Consiliului, Şavkat Iuldasev, în oraşul Taşkent// Buletinul Consiliului Suprem al Republicii Uzbekistan, nr.9 din 1993;
8. Ţamaev Rahman, Utilizarea mijloacelor şi metodelor de război interzise. În: Revista Ştiinţifică Eurasiatică, Secţia ,,Ştiinţe juridice", nr.9/2017, Sankt Petersburg, Federaţia Rusă, numărul total de pagini:154, ISSN 2410-7255;
9. Codul penal al Republicii Kazahstan nr.226 din 3 iulie 2014;
10. Бекмагамбетов А.Б. А. Б., Ревин В. П., Ревина В. В., Уголовное право Республики Казахстан. Особенная часть, Москва, 2017, ISBN 978-5-91327-448-9;
11. Mijloace şi metode de război interzise. Poate fi accesat la următorul link: http://b-bratstvo.ru/brat/mvd/mvd_files/mvd-45.html, accesat la 09.02.2023.